

Karel Jaromír Erben

ukázková práce www.diplomkyaseminarky.cz

Obsah

1	Úvod.....	3
1.1	Karel Jaromír Erben- stručný životopis	3
2	Kytice z pověstí národních.....	3
3	Polednice.....	5
4	Závěr	5
5	Seznam použité literatury	6

ukázková práce www.diplomkyaseminarky.cz

1. Úvod

Tématem této práce je charakteristika vybrané knihy od K. J. Erbena. Pro zpracování jsem si zvolil Erbenovu básnickou sbírku, jež nese název Kytice z pověstí národních. V úvodní části stručně nastíním autorův životopis a pokusím se nalézt historický kontext jeho jediné básnické sbírky. Ve druhé části uvedu charakteristiku básnické sbírky jako celku a v následné části uvedu rozbor konkrétní vybrané básně. Jelikož se jedná o charakteristiku literárního díla, pokusím se svou práci podložit nejen názory odborníků, ale i svými myšlenkami, jelikož jako čtenář mohu vnímat některé pasáže odlišným způsobem než ostatní.

1.1 Karel Jaromír Erben- stručný životopis

Karel Jaromír Erben (07. 11. 1811 - 21. 11. 1870) je označován za klasického českého básníka a sběratele tzv. lidové slovesnosti (viz lidové písně či pohádky).¹ Erben studoval právo a filosofii a známá je i jeho práce archiváře města Prahy. Z hlediska literárních směrů je Erben řazen k české romantické literatuře. Jeho dílo lze rozdělit do dvou oblastí: **a)** lidové písně a pohádky: Prostonárodní písně a říkadla, Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních, České pohádky **b)** jediná básnická sbírka Kytice z pověstí národních.²

Mimo výše uvedené se Erben zasloužil o přípravu vydání celé řady děl, které patří do starých památek české literatury – např. Husovy spisy. Charakteristickým rysem jeho děl je bilancování nad úlohou osudu v lidských životech. Zdá se, že Erben chápe osud, jako element, který je nevyhnutelně spjat s lidským bytím. Tak je tomu i v jeho básnické sbírce Kytice. Básnická sbírka kytice z pověstí národních, představuje vrcholné dílo autorovy tvorby. Její obsah je úzce spjat se slovanskou historií a tudíž v ní lze spatřovat pomyslné zrcadlo národní lidové slovesnosti, které je psáno v rovině s rysy romantismu, avšak mnohdy propojené až se syrovým realismem. Charakteristika této básnické sbírky bude předmětem další kapitoly mé práce.³

2. Kytice z pověstí národních

Básnická sbírka Kytice patří mezi naši nejzdařilejší sbírku období 19. století. Skládá se celkem z dvanácti balad, které jsou uvedeny právě baladou Kytice. Ve sbírce jako celku se

¹ Některými odborníky je označován také za významného historika.

² Karpatský, D. Malý labyrint literatury. Praha: Albatros, 1997. s. 132 – 133.

³ Tamtéž.

setkáváme s primárními typy tzv. lidové epiky⁴, přitom nejvíce jde především o balady⁵. Zde více než kde jinde platí, že v baladách jsou zakořeněny názory prostého lidu na velkolepou přírodu, která je pro člověka v mnoha ohledech značně tajemná a žije v ní celá řada tajemných a nadpřirozených bytostí.⁶ Pro lidi, kteří žili v souladu s přírodou, nebylo možné jednoduše stanovit hranice živých a neživých bytostí a přírodních vlivů vůbec. Vše se prolínalo a nebylo možné oddělovat jedno od druhého. Tento rys je patrný ve všech baladách sbírky Kytice.

Na základě výše uvedených poznatků a východisek, nikoho nepřekvapí, že se obsah pohanských mýtů postupně stával součástí lidové křesťanské tradice myšlení. V některých baladách charakterizované sbírky se například setkáváme se zakomponováním místních tradic (viz *balada Poklad, která je propojena s Velkým pátkem, tedy dnem, kdy dochází k zpřístupnění pokladů*). Jiné téma – konkrétně pohádka B. Němcové byla impulsem pro Erbenův Zlatý kolovrat. Takto by bylo možné postupovat dále. Důležité je také zmínit, že vedle výše uvedených impulsů, byly důležité také samotné obrazy lidských životů, které se odrážejí např. ve Štědrém večeru. Samozřejmostí je i romantická rovina textu sbírky, která je hmatatelná např. v baladě Záhořovo lože.

V řadě případů, lze shledat, že celá sbírka je prodchnuta nejen tajemnem a romantikou, ale také poměrně přísným mravním hlediskem, jehož porušení je spjato s velmi přísným trestem. V některých baladách je možné nalézt prvky pokání, které lze chápat jako určité křesťansky podložené zmírnění lidského údělu (např. *Záhořovo lože nebo Svatební košile*). Zajímavou charakteristikou také je skutečnost role ženy v jednotlivých baladách (ovšem mimo *Záhořova lože*). Žena – matka je zde chápána jako střed lidského života (*Vodník, Dceřiny kletby a další*).

Pomyslný prototyp epické balady, tak jak jej ztvárnil Erben, upoutalo celou řadu dalších epiků (např. *Neruda či Hálek*). Básnická sbírka Kytice se stala inspirací pro řadu výtvarníků, hudebníků a také filmařů.

⁴ Vedle lyriky a dramatu je epika jeden ze tří základních druhů umělecké literatury, který zahrnuje veškerou výpravnou poezii i prózu. Od lyriky se liší tím, že se zakládá na vyprávění příběhu, děje, vytváří fabuli, jejím významným rysem je tudíž dějovost.

Karpatský, D. Malý labyrint literatury. Praha: Albatros, 1997. s. 129.

⁵ Balada je literární útvar, který v sobě zvláštním způsobem spojuje epiku, lyriku i drama. Líčí děj, obvykle ponurý, smutný, tragický, ale podává jej s hlubokým citovým zaujetím, a protože jí nejde o rozmáchlou epickou šířku a usiluje naopak o sevřenost a spád, neváhá ve vypjatých místech použít dialog.

Karpatský, D. Malý labyrint literatury. Praha: Albatros, 1997. s. 49.

⁶ Například můžeme zmínit polednici, vodníky, ale i tajemné rostliny jako je vrba, lilie či zvířata a předměty (svatební košile) apod.

3. Polednice

Obsah této balady je poměrně jednoduchý matka, která je již podrážděna neustálým pláčem dítěte je čím dál tím nervóznější. Otec rodiny je v práci a ona se mu snaží připravit oběd, jelikož má již dost zlobení svého dítěte, rozhodne se ho vystrašit příchodem Polednice. Polednice její volání vyslyší a přichází si pro „zlobivé“ dítě. Ve chvíli, kdy Polednice vstoupí do dveří, chce vyděšená matka své volání vzít zpět, ale na to je již pozdě. Matka svírá své dítě v náruči tak silně až ho zadusí. Polednice odchází a z práce se vrací manžel, který okamžitě vidí, co se přihodilo a pokusí se oba vzkřísit – u ženy se mu to podaří, ale u dítěte již ne. Trvalý trest ztráty dítěte postihne oba dva rodiče.

V Polednici se setkáváme s trestem, tak jak byl nastíněn v předchozí kapitole. Tento trest je přitom trvalou záležitostí. Matka je již vyčerpaná a rozčilená a jednoduše řečeno ztratí trpělivost. V tomto stavu vypustí z úst slova, která ve skutečnosti nemyslí vážně. Za toto je podle mého názoru nepřiměřeně tvrdě potrestána – nejen, že ztratí své dítě, ale v podstatě ho sama zabije. Vše se odehraje v okamžiku a celkově lze konstatovat, že tato balada je nejen značně dramatická, ale i dějově dynamická.

Vyskytují se zde typické pohanské prvky. Ústřední je postava ženy v nadpřirozené podobě (*Polednice – podle ústní tradice se jednalo o nadpřirozenou bytost, která v době polední dokázala člověku přivodit ztrátu vědomí*) a ženy matky. Z literárního hlediska se zde setkáváme s prvky etiky, dramatu, které jsou zdůrazněny přímou řečí či neúplnými větami. Mezi použité básnické prvky zde lze nalézt např. anaforu⁷.

4. Závěr

Pokusil jsem se charakterizovat jedinou sbírku básní K. J. Erbena. Jelikož se jedná o tematicky rozsáhlé dílo, rozhodl jsem se nejprve charakterizovat sbírku jako celek a poté jsem provedl rozbor jedné z balad – Polednice. Text je kromě životopisných údajů a literárních pojmů mým vlastním textem, proto u těchto pasáží nejsou uvedeny citace.

⁷ Řecky – znovuuvedení – říká se jí též epanafora – jedná se o opakování slova nebo skupiny slov na počátku dvou nebo i více po sobě následujících veršů. Smyslem této básnické figury je vybudovat opěrný pilíř pro gradaci či kontrast nebo sepnout řadu asociací.

Karpatský, D. Malý labyrint literatury. Praha: Albatros, 1997. s. 30.

5. Seznam použité literatury

1. Erben, K. J. Kytice z pověstí národních. Praha: Albatros, 1976. 4. vyd. bez ISBN.
2. Karpatský, D. Malý labyrint literatury. Praha: Albatros, 1997. ISBN 80-00-00527-1.

ukázková práce www.diplomkyaseminarky.cz